

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

Uwaga dotycząca oceniania:

Aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Temat lekcji	Zagadnienia	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Spółczesność						
Życie zbiorowe i jego reguły	<ul style="list-style-type: none"> – socjologia – formy życia społecznego – normy społeczne – instytucje społeczne – anomia – konflikty społeczne – rozwiązywanie konfliktów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zbiorowość, stosunki społeczne, społeczność, społeczeństwo, norma społeczna, instytucja społeczna, konflikt społeczny – przedstawia rodzaje norm społecznych – wymienia przykłady instytucji społecznych – podaje źródła konfliktów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia, więź społeczna, zależność społeczna, działanie społeczne, para, krąg społeczny, publiczność, wspólnota, wartości, konformizm – charakteryzuje formy życia społecznego – wymienia i opisuje formy zbiorowości – omawia rodzaje norm społecznych – opisuje funkcje norm społecznych – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zbiór społeczny, styczność przestrzenna, styczność społeczna, sankcje, anomia – wymienia i opisuje rodzaje więzi społecznych – charakteryzuje zadania instytucji społecznych – opisuje przyczyny, przejawy i skutki anomii – omawia sposoby rozwiązywania konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia ogólna, socjologia szczegółowa, łączność psychiczna, innowacja, rytualizm, wycofanie, bunt, alienacja – przedstawia wpływ poglądów Augusta Comte’a, Herberta Spencera, Emila Durkheima, Maxa Webera na badania socjologiczne – charakteryzuje fazy konfliktu społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów

			przykłady instytucji społecznych – podaje elementy konfliktów społecznych			
Socjalizacja i kontrola społeczna	– socjalizacja pierwotna i wtórna – modele socjalizacji – czynniki socjalizacji – kontrola społeczna – stygmatyzacja społeczna – resocjalizacja	– wyjaśnia znaczenie terminów: wychowanie, socjalizacja, uspołecznienie – uzasadnia, dlaczego człowiek jest istotą społeczną – tłumaczy, jaki wpływ na człowieka ma kontrola społeczna	– wyjaśnia znaczenie terminów: natura ludzka, socjalizacja pierwotna, socjalizacja wtórna, porządek społeczny, kontrola społeczna, resocjalizacja – charakteryzuje etapy socjalizacji – wymienia czynniki socjalizacji – opisuje formy i środki kontroli społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: dewiacja, stygmatyzacja – charakteryzuje różne modele socjalizacji – opisuje czynniki socjalizacji – omawia teorię stygmatyzacji społecznej – tłumaczy, na czym polega proces resocjalizacji	– porównuje różne modele socjalizacji – opisuje typy socjalizacji – omawia mechanizmy procesów socjalizacyjnych	– ocenia wpływ czynników socjalizacji na przystosowanie młodych ludzi do funkcjonowania w zbiorowości – ocenia skutki stygmatyzacji społecznej – ocenia skutki resocjalizacji
Grupy społeczne	– podział grup społecznych, – czynniki grupotwórcze – cechy grupy społecznej – pozycja i rola społeczna – status społeczny	– wyjaśnia znaczenie terminów: grupa społeczna, interakcja społeczna – wymienia cechy grupy społecznej – omawia funkcjonowanie małej grupy społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: piramida Masłowa, pozycja społeczna, rola społeczna, status społeczny – charakteryzuje rodzaje grup społecznych – opisuje klasyfikację	– wyjaśnia znaczenie terminów: kategoria statystyczna, kategoria socjologiczna, kategoria społeczna, grupy odniesienia – wymienia czynniki grupotwórcze – omawia rodzaje ról	– wyjaśnia wpływ liczebności, interakcji i więzi społecznych, celów, wartości i norm oraz poczucia odrębności i wspólnoty na sposób funkcjonowania grupy społecznej	– ocenia różne style kierowania grupą

	– grupy odniesienia		potrzeb według Abrahama Maslowa	społecznych i ich wpływ na funkcjonowanie grupy społecznej – opisuje różne style kierowania grupą	– charakteryzuje grupy odniesienia i omawia ich wpływ na społeczne funkcjonowanie jednostki	
Rodzina	– rodzina w ujęciu historycznym i współczesnym – cechy współczesnej rodziny – modele rodziny – nowe formy rodziny – funkcje rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminu: rodzina – wymienia cechy współczesnej rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminów: konkubinat, związek partnerski – omawia cechy współczesnej rodziny – charakteryzuje nowe formy rodziny – opisuje sytuację współczesnej rodziny w Polsce	– przedstawia i opisuje charakter i formy rodziny na przestrzeni wieków – charakteryzuje funkcje rodziny i sposoby ich realizacji przez rodziny współczesne – omawia postawy rodzicielskie	– charakteryzuje modele rodziny ze względu na typ małżeństwa, wielkość, podział władzy i miejsce zamieszkania	– porównuje tradycyjny model rodziny ze współczesnym – ocenia różne postawy rodzicielskie – ocenia sytuację współczesnej rodziny w Polsce
Podziały społeczne	– zróżnicowanie społeczne – struktura i warstwa społeczna – ruchliwość społeczna – nierówności społeczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: struktura społeczna, klasa, warstwa – przedstawia przyczyny zróżnicowania społecznego	– wyjaśnia znaczenie terminów: stratyfikacja społeczna, system klasowy, system warstwowy, struktura klasowo-warstwowa, struktura społeczno-zawodowa, ruchliwość	– wyjaśnia znaczenie terminów: system kastowy, ruchliwość pozioma, ruchliwość pionowa, awans, degradacja – porównuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia procesy społeczne, które	– wyjaśnia znaczenie terminów: kooptacja, zasada kumulatywnych korzyści – opisuje i porównuje strukturę społeczeństwa polskiego czasów PRL i współcześnie	– ocenia społeczne skutki nierówności społecznych

			społeczna – opisuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia przyczyny, przejawy i skutki nierówności społecznych	mają wpływ na trwałość i stabilność stratyfikacji społecznej – charakteryzuje różne rodzaje struktury społecznej – wymienia przyczyny i rodzaje ruchliwości społecznej		
Problemy życia społeczne go w Polsce	– wykluczenie społeczne – problem bezrobocia – sytuacja niepełnosprawnych – perspektywy ludzi młodych	– wyjaśnia znaczenie terminu: bezrobocie – charakteryzuje przyczyny i skutki bezrobocia	– wyjaśnia znaczenie terminów: wykluczenie społeczne, polityka społeczna – omawia sposoby zwalczania bezrobocia – charakteryzuje główne problemy społeczne w Polsce i omawia możliwości ich rozwiązania	– charakteryzuje rodzaje bezrobocia – omawia przyczyny i przejawy wykluczenia społecznego – charakteryzuje i ocenia sytuację niepełnosprawnych w Polsce – omawia problemy i ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce	– opisuje następstwa wykluczenia społecznego – omawia instrumenty aktywnej polityki społecznej	– ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce
Zmiana społeczna	– przyczyny zmian społecznych – reakcje na zmiany	– wyjaśnia znaczenie terminów: zmiana społeczna, rewolucja, reformy – omawia przyczyny i	– wyjaśnia znaczenie terminów: proces społeczny, rozwój społeczny, regres społeczny, postęp	– wyjaśnia znaczenie terminów: transformacja ustrojowa, ruch radykalny, ruch	– wyjaśnia znaczenie terminów: dyfuzja, feminizm, ruch niepodległościowy non-violence, ruch	– ocenia ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowe

	<p>społeczne</p> <ul style="list-style-type: none"> – typy społeczeństw – społeczeństwo współczesne – formy zmian społecznych: rewolucja i reformy – ruchy społeczne – ruch kobiet – ruch niepodległościowy – ruch praw obywatelskich 	<p>skutki zmian społecznych</p>	<p>społeczny, ruch społeczny</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje społeczeństwo współczesne – omawia istotę i złożoność ruchów społecznych 	<p>reformatorski, ruch emancypacyjny</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia sposoby i formy zmian społecznych oraz ocenia ich wpływ na jednostkę i społeczeństwo – opisuje reakcje na zmiany społeczne – wymienia i charakteryzuje typy społeczeństw 	<p>praw obywatelskich</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich 	<p>go i ruchu praw obywatelskich</p>
<p>Naród i mniejszość i narodowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> – czynniki narodotwórcze – koncepcje narodu – tożsamość narodowa – postawy wobec ojczyzny i narodu – szowinizm – rasizm – antysemityzm – mniejszości 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: naród, symbole narodowe, patriotyzm – wymienia czynniki narodotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, kosmopolityzm, rasizm, antysemityzm, nacjonalizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna – charakteryzuje czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tożsamość narodowa, asymilacja, ksenofobia, szowinizm, wielokulturowość – opisuje koncepcję etniczno-kulturową i polityczną tworzenia się narodu – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: rekulturacja – przedstawia poglądy Johanna G. Herdera i Romana Dmowskiego na genezę państwa – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki zanikania tożsamości narodowej 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawy wobec ojczyzny i narodu – ocenia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu

	<p>narodowe i etniczne w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> – sytuacja prawna mniejszości etnicznych i narodowych 		<p>narodotwórcze</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje postawy wobec ojczyzny i narodu – przedstawia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce 	<p>negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sytuację prawną mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce 		
<p>Procesy narodowościowe i społeczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – integracja narodów w świecie zachodnim – charakterystyka konfliktów między narodami – konflikty na świecie – polityka państw wobec imigrantów – integracja kulturowa i polityka integracji – imigranci w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: integracja – omawia przyczyny i przejawy konfliktów między narodami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, imigrant – omawia przyczyny i przejawy integracji w świecie zachodnim – charakteryzuje politykę państw wobec imigrantów – przedstawia przeszkody w procesie integracji imigrantów w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: integracja kulturowa, repatriant, uchodźca – omawia konflikty etniczne na przykładzie Hiszpanii i byłej Jugosławii – charakteryzuje problem imigrantów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia wybrane unie regionalne świata – wymienia przykłady ważniejszych konfliktów, wojen i aktów terrorystycznych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę państw wobec imigrantów – ocenia problem imigrantów w Polsce
Państwo i polityka						

Instytucja państwa	<ul style="list-style-type: none"> – definicja państwa – procesy państwowotwórcze – geneza państwa – współczesne państwa – funkcje państwa – cechy państwa – – prawomocność władzy – państwo a naród 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, władza – wymienia cechy państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega proces państwowotwórczy – charakteryzuje cechy państwa – opisuje funkcje państwa – tłumaczy, na czym polega prawomocność władzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: legitymizacja – przedstawia różne koncepcje definicji państwa – tłumaczy, na czym polega zasada samostanowienia narodów – opisuje formy legitymizacji władzy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i porównuje teorie dotyczące genezy państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ zasady samostanowienia narodów na kształtowanie się współczesnej Europy
Obywatel i obywatelstwo	<ul style="list-style-type: none"> – wzorce obywatelstwa – nabywanie i zrzekanie się obywatelstwa – obywatelstwo a narodowość – prawa i obowiązki obywatela polskiego – obywatelstwo unijne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, narodowość – przedstawia prawa i obowiązki obywatela w świetle <i>Konstytucji RP</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: prawo krwi, prawo ziemi – omawia zasady nabywania i zrzekania się obywatelstwa polskiego – porównuje cechy charakterystyczne obywatelstwa z wyznacznikami narodowości 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, cnota obywatelska – określa dokonania postaci: Henry’ego Davida Thoreau, Martina Lutera Kinga, Mahatmy Gandhiego – opisuje i porównuje wzorce obywatelstwa na 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa

	<ul style="list-style-type: none"> – obywatelskie nieposłuszeństw o – obywatelskość 		<ul style="list-style-type: none"> – wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego 	<ul style="list-style-type: none"> przestrzeni dziejów – charakteryzuje postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa – omawia uznany kanon cnot obywatelskich 		
Polityka i kultura polityczna	<ul style="list-style-type: none"> – polityka – interpretacja pojęcia – politycy – przywódcy polityczni – mężowie stanu – polityka a moralność – kultura polityczna – typy kultury politycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: polityka – przedstawia różne interpretacje pojęcia polityki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: przywódca polityczny – opisuje cechy charakterystyczne przywódców politycznych – wyjaśnia zależności między polityką a moralnością 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: mąż stanu, kultura polityczna – opisuje proces kreowania przywódców politycznych i sposoby sprawowania przez nich władzy – omawia elementy kultury politycznej – wymienia i charakteryzuje rodzaje kultury politycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia poglądy Arystotelesa, Nicola Machiavellego, Carla Schmitta i Michela Foucaulta na istotę polityki – przedstawia klasyfikację polityków według teorii Maxa Webera – wyjaśnia związki między zjawiskami politycznymi a czynnikami kulturowymi 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje i ocenia kulturę polityczną w Polsce
Ideologie, doktryny i programy polityczne	<ul style="list-style-type: none"> – światopogląd i ideologia – ideologia – doktryna – program 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: ideologia, doktryna polityczna, program polityczny – charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: światopogląd, konserwatyizm, liberalizm, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: faszyzm, nazizm, komunizm, socjalizm, idea wodzostwa, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: korporacje, socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, zasada 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia ideologie totalitarne – ocenia doktrynę konserwatyizmu, liberalizmu,

	<ul style="list-style-type: none"> – prawica i lewica – ideologie totalitarne – faszyzm – nazizm – komunizm – doktryna konserwatywna – doktryna liberalna – doktryna socjalistyczna – socjaldemokracja – chrześcijańska demokracja 	zależności między światopoglądem, ideologią, doktryną i programem politycznym	<p>socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja</p> <ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy źródła współczesnych doktryn politycznych – charakteryzuje doktrynę konserwatywną, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji 	<p>korporacje, marksizm, rewolucja proletariacka, dyktatura proletariatu, stalinizm</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje historyczne i współczesne sposoby klasyfikacji nurtów myśli politycznej – omawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych 	<p>subsydiarności, solidaryzm społeczny</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje doktrynę konserwatywną, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji – zestawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych 	<p>socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji</p>
Systemy partyjne	<ul style="list-style-type: none"> – partia polityczna – funkcje partii politycznych – rodzaje partii politycznych – systemy partyjne – system partyjny a system wyborczy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: partia polityczna, ordynacja wyborcza – omawia cechy charakterystyczne partii politycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: partia masowa, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny bez partii dominującej, system wyborczy – opisuje funkcje partii politycznych – charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: koteria arystokratyczna, klub polityczny, system dwuipółpartyjny, system wielopartyjny z partią dominującą, ordynacja większościowa, ordynacja 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zależność między systemem partyjnym a systemem wyborczym – porównuje ordynację większościową z proporcjonalną – charakteryzuje polską i europejską scenę polityczną 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia ordynację większościową i proporcjonalną

			wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	proporcjonalna, próg wyborczy – przedstawia proces powstawania partii politycznych – charakteryzuje różne rodzaje partii politycznych – opisuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady		
Spółeczeństwo obywatelskie	– podmioty społeczeństwa obywatelskiego – kapitał społeczny – organizacje pozarządowe w Polsce – organizacje pożytku publicznego	– wyjaśnia znaczenie terminu: społeczeństwo obywatelskie – wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: stowarzyszenie, fundacja – opisuje podmioty społeczeństwa obywatelskiego – omawia czynniki wpływające na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego – charakteryzuje rodzaje organizacji pozarządowych w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: kapitał społeczny, organizacja pożytku publicznego – przedstawia rozumienie społeczeństwa obywatelskiego na przestrzeni dziejów – określa, jaki wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny – charakteryzuje zasady i cele funkcjonowania organizacji	– przedstawia, porównuje i ocenia poglądy Johna Locke’a, Georga Wilhelma Hegla i Alexisa de Tocqueville’a dotyczące społeczeństwa obywatelskiego	– ocenia wpływ kapitału społecznego na rozwój społeczeństwa obywatelskiego

				pozarządowych w Polsce		
Modele demokracji						
Demokracja – zasady i procedury	<ul style="list-style-type: none"> – wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – zasady demokracji – fale demokratyzacji – demokratyczne wybory – formy demokracji bezpośredniej – polskie tradycje demokratyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja, wolność, równość, sprawiedliwość, wybory – omawia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: cenzus, demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska (pośrednia), demokratyzacja, referendum – charakteryzuje zasady współczesnej demokracji – omawia zasady prawa wyborczego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: plebiscyt, inicjatywa ludowa, recall – przedstawia rodzaje równości i sprawiedliwości – charakteryzuje wybory w Polsce – omawia formy demokracji bezpośredniej i podaje ich przykłady – wymienia i opisuje rodzaje referendum 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega zjawisko fal demokratyzacji oraz jakie są jego uwarunkowania i skutki – omawia polskie tradycje demokratyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie i przestrzeganie zasad i wartości demokratycznych we współczesnej demokracji
Modele ustrojowe państw demokratycznych	<ul style="list-style-type: none"> – formy współczesnych państw – formy państw złożonych – modele ustrojowe państw demokratycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: monarchia, republika, państwo unitarne, państwo złożone – wymienia rodzaje form rządów państw współczesnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: system polityczny, wotum zaufania, wotum nieufności, państwo wyznaniowe, państwo ateistyczne, konkordat – charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: reżim polityczny, federacja, konfederacja, unia, system parlamentarno-gabinetowy, system kanclerski, system prezydencki, system 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: kontrasygnata, konstruktywne wotum nieufności, weto zawieszające – porównuje modele ustrojowe współczesnych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i ocenia relacje między państwem a Kościołem w Polsce

	<p>h</p> <ul style="list-style-type: none"> – system parlamentarno-gabinetowy – system kanclerski – system prezydencki – system półprezydencki – system parlamentarno-komitetowy – relacja pomiędzy państwem a Kościołem 	<ul style="list-style-type: none"> – określa rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – podaje rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych 	<p>rodzaje form rządów państw współczesnych</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – przedstawia rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych 	<p>półprezydencki, system parlamentarno-komitetowy, odpowiedzialność polityczna, odpowiedzialność konstytucyjna, państwo neutralne światopoglądowo</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych – charakteryzuje systemy polityczne USA, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Szwajcarii – omawia relacje między władzą świecką i duchowną we współczesnym państwie 	<p>państw demokratycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia relacje między władzą ustawodawczą i wykonawczą w systemie parlamentarno-gabinetowym, kanclerskim, prezydenckim, półprezydenckim i parlamentarno-komitetowym 	
<p>Władza ustawodawcza w państwie demokraty</p>	<ul style="list-style-type: none"> – aparat państwowy – parlament i jego funkcje – struktura 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: organ państwa, parlament, mandat, immunitet parlamentarny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: urząd, legislatura, kadencja, większość zwykła, większość 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: aparat państwowy, tryb sesyjny, tryb permanencji, 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zależności między parlamentarną i partyjną działalnością 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zasadność funkcjonowania immunitetu parlamentarnego w Polsce.

<p>czynym</p>	<p>parlamentu – funkcjonowanie parlamentu – wybory parlamentarne – mandat parlamentarny – immunitet parlamentarny – koalicja i opozycja</p>	<p>– przedstawia rolę i zadania izb parlamentu</p>	<p>bezwzględna, większość kwalifikowana, ordynacja wyborcza, klub parlamentarny, koalicja rządowa, opozycja – charakteryzuje funkcje parlamentu – omawia sposoby podejmowania decyzji na forum parlamentu – opisuje sposoby przeprowadzania wyborów do parlamentu, – wyjaśnia, jaką rolę w działalności parlamentarzystów pełni mandat poselski i immunitet</p>	<p>komisja zwyczajna, komisja nadzwyczajna, komisja śledcza, kworum, system większościowy, system proporcjonalny, mandat wolny, mandat imperatywny, immunitet formalny, immunitet materialny, dyscyplina klubowa – omawia klasyfikację organów państwowych – przedstawia strukturę parlamentu – wymienia sposoby funkcjonowania parlamentu – charakteryzuje rolę i zadania komisji parlamentarnych – wyjaśnia sposób powstawania koalicji rządowej i opozycji</p>	<p>parlamentarzystów</p>	
---------------	---	--	---	---	--------------------------	--

				oraz relacje między nimi		
Władza wykonawcza w państwie demokratycznym	<ul style="list-style-type: none"> – egzekutywa – głowa państwa – rząd w państwie demokratycznym – biurokracja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: głowa państwa, rząd – charakteryzuje rodzaje głów państwa – opisuje skład i zadania rządu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa, biurokraci – omawia funkcje i zasady organizacji władzy wykonawczej – charakteryzuje sposoby wybierania głów państwa i zakres ich kompetencji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa polityczna, egzekutywa urzędnicza – omawia czynniki wpływające na pozycję premiera w rządzie i państwie – przedstawia rolę biurokratów w zarządzaniu państwem 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje relacje między władzą wykonawczą a władzą ustawodawczą i elektoratem w systemie prezydenckim, półprezydenckim, parlamentarno-gabinetowym, parlamentarno-komitetowym i kanclerskim 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wady i zalety monarchii i republiki – ocenia wpływ biurokratów na sposób funkcjonowania państwa
Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia	<ul style="list-style-type: none"> – partycypacja obywatelska – bezpieczeństwo socjalne – ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji – patologie życia publicznego – korupcja – demagogia – populizm 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: bezpieczeństwo socjalne, patologia, korupcja – opisuje rodzaje korupcji i podaje jej przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: emancypacja, demagogia – podaje sposoby i przykłady walki z korupcją na przykładzie Polski – opisuje wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: partycypacja obywatelska, antyglobalizm, alterglobalizm, populizm, nepotyzm, klientelizm – omawia cechy charakterystyczne partycypacji obywatelskiej – przedstawia narzędzia 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji oraz ich znaczenie dla współczesnej demokracji – przedstawia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego – ocenia wpływ korupcji na funkcjonowanie państwa i relacje między obywatelami a państwem – porównuje i ocenia zjawiska

	– nepotyzm i klientelizm			partycypacji obywatelskiej – opisuje zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację		populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację – ocenia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego
System polityczny RP						
<i>Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej</i>	– konstytucja i jej funkcje – zasady ustroju RP – system rządów w Polsce – suwerenność a prawo międzynarodowe – procedura zmiany konstytucji – stany nadzwyczajne – stan wojenny – stan wyjątkowy	– wyjaśnia znaczenie terminu: konstytucja – wymienia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– opisuje funkcje konstytucji – charakteryzuje zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– prezentuje atrybuty konstytucji jako ustawy zasadniczej – omawia polskie tradycje konstytucyjne – przedstawia strukturę <i>Konstytucji RP</i> z 1997 r., – opisuje procedurę zmiany ustawy zasadniczej – charakteryzuje rodzaje stanów nadzwyczajnych, sposoby ich wprowadzania i	– omawia system rządów w Polsce, – przedstawia relacje między prawem krajowym i międzynarodowym, w tym unijnym	– formułuje argumenty uzasadniające lub odrzucające konieczność zmiany <i>Konstytucji RP</i> – ocenia realną możliwość zmiany ustawy zasadniczej.

	– stan kłeski żywiotowej			kompetencje organów państwa w tym zakresie		
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> – sejm i senat – wybory – posłowie i senatorowie – organy sejmu i senatu – funkcjonowanie sejmu i senatu – skrócenie kadencji parlamentu – funkcje parlamentu – Zgromadzenie Narodowe 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, senat – charakteryzuje skład i zadania parlamentu polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze, inicjatywa ustawodawcza, Zgromadzenie Narodowe – charakteryzuje strukturę i funkcje parlamentu polskiego – opisuje cechy charakterystyczne wyborów do sejmu i senatu – omawia obowiązki, zadania i uprawnienia posłów i senatorów – tłumaczy, na czym polega kontrolna funkcja parlamentu – omawia rolę i zadania Zgromadzenia Narodowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: dieta poselska, absolutorium, interpelacja poselska, zapytanie poselskie – omawia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego – charakteryzuje sposób funkcjonowania sejmu i senatu – określa uwarunkowania, w jakich może nastąpić skrócenie kadencji parlamentu w Polsce – opisuje proces legislacyjny w parlamencie polskim – przedstawia tryb uchwalania ustawy budżetowej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje skład, zadania i funkcje organów wewnętrznych sejmu i senatu – charakteryzuje uprawnienia parlamentu wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego

				– wymienia uprawnienia parlamentu w zakresie powoływania i odwoływania organów władzy publicznej		
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> – model prezydentury w Polsce – zasady wyboru prezydenta – kadencja prezydenta – uprawnienia wobec parlamentu, rządu, władzy sądowniczej, – prezydent a bezpieczeństwo państwa – uprawnienia w polityce zagranicznej – odpowiedzialność prezydenta 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa ustawodawcza, weto ustawodawcze – określa uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, rządu i władzy sądowniczej – wymienia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: desygnacja, Rada Bezpieczeństwa Narodowego – charakteryzuje zasady wyboru Prezydenta RP – omawia uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, w relacjach z rządem oraz wobec władzy sądowniczej – przedstawia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa i w polityce zagranicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: prezydentura arbitrażowa, arbitraż ustrojowy, arbitraż polityczny, Rada Gabinetowa, odpowiedzialność konstytucyjna, odpowiedzialność polityczna, prerogatywy – przedstawia model prezydentury w Polsce – opisuje pozycję prezydenta w systemie rządów w Polsce – omawia zakres odpowiedzialności Prezydenta RP 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia uwarunkowania i skutki zawieszenia lub usunięcia Prezydenta RP z urzędu – wyjaśnia, w jakich okolicznościach następuje opróżnienie urzędu Prezydenta RP – wymienia najistotniejsze prerogatywy Prezydenta RP 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia pozycję Prezydenta RP w systemie ustrojowym państwa polskiego

Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> – procedura powołania rządu – zmiana rządów i ministrów – odpowiedzialność polityczna Rady Ministrów – rząd mniejszościowy – administracja rządowa – kompetencje wojewody – służba cywilna w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: premier, minister, wojewoda – wymienia kompetencje Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna – omawia skład Rady Ministrów – opisuje procedurę powoływania rządu – przedstawia strukturę i zadania administracji rządowej – charakteryzuje kompetencje wojewody 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: rząd większościowy, rząd mniejszościowy, administracja zespolona, administracja niezespolona – przedstawia uwarunkowania, w jakich może nastąpić zmiana rządu i ministrów w trakcie trwania kadencji sejmu – omawia sposób pociągania całej Rady Ministrów i poszczególnych ministrów do odpowiedzialności politycznej przed sejmem – omawia zadania i sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności, w jakich powoływany jest rząd mniejszościowy oraz określa sposób jego funkcjonowania 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia pozycję premiera w systemie ustrojowym państwa polskiego – ocenia sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce
Sądy i trybunały	<ul style="list-style-type: none"> – struktura sądownictwa w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: wymiar 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: skarga 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę w państwie pełni 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie skargi

	<p>Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> – konstytucyjne zasady działania sądów – Sąd Najwyższy – Krajowa Rada Sądownictwa – Trybunał Konstytucyjny – skarga konstytucyjna – Trybunał Stanu 	<p>sprawiedliwości</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce – wymienia konstytucyjne zasady działania sądów 	<p>konstytucyjna, odpowiedzialność konstytucyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę sądownictwa w Polsce – charakteryzuje konstytucyjne zasady działania sądów – omawia kompetencje Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego 	<p>pismo procesowe</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia strukturę i kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa – przedstawia strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego – opisuje sposób funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego – tłumaczy, jaką funkcję pełni skarga konstytucyjna 	<p>Krajowa Rada Sądownictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia elementy skargi konstytucyjnej 	<p>konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa</p>
<p>Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Najwyższa Izba Kontroli – Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji – prokuratura – policja – Instytut Pamięci 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zadania i działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich – opisuje zadania i działalność policji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zasada apolityczności, lustracja – charakteryzuje działalność kontrolną NIK – przedstawia zadania i działalność KRRiT 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: kasacja – omawia zadania i działalność IPN – wymienia osoby podlegające obowiązkowi lustracyjnemu – charakteryzuje procedurę lustracyjną – opisuje zadania i 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia strukturę NIK, prokuratury i IPN – omawia sposób powoływania prezesa Najwyższej Izby Kontroli, rzecznika praw obywatelskich, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, prokuratora 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zasadność prowadzenia lustracji w Polsce

	<p>Narodowej</p> <ul style="list-style-type: none"> – procedura lustracyjna – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Urząd Komunikacji Elektronicznej 			<p>działalność UOKiK</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zadania i działalność UKE 	<p>generalnego, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej</p>	
<p>Samorząd terytorialny w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> – samorząd – formy samorządu – struktura samorządu terytorialnego – zadania samorządu terytorialnego – organy samorządu terytorialnego – referendum lokalne – źródła dochodów samorządów – procedura uchwalania budżetu – nadzór nad 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja – charakteryzuje różne formy samorządu – omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce – opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa – przedstawia skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych gminy, powiatu i województwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja – przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego – określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne – wymienia źródła dochodów samorządu lokalnego 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia procedurę uchwalania budżetu jednostek samorządowych – wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce

	samorządem terytorialnym					
Kultura, media, edukacja						
Kultura i pluralizm kulturowy	<ul style="list-style-type: none"> – kultura w ujęciu opisowym i normatywnym – kultura elitarna, masowa, narodowa i ludowa – kontrkultura – subkultura – religia a kultura – proces przejścia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, kultura wysoka, kultura masowa, kultura narodowa, kultura ludowa, tolerancja – wymienia cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: subkultura, akceptacja – omawia źródła i cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – opisuje rodzaje subkultur i podaje ich przykłady – porównuje postawy tolerancji i akceptacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: folklor, kontrkultura, pluralizm kulturowy, wielokulturowość, multikulturalizm – wyjaśnia różnice między opisową a normatywną definicją kultury – opisuje formy folkloru – omawia przyczyny narodzin kontrkultury i charakteryzuje różne rozumienia tego pojęcia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: etnografia, folklorizm – porównuje cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – określa zależność między religią a kulturą i życiem publicznym w Polsce – omawia proces przechodzenia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zjawiska pluralizmu kulturowego i wielokulturowości, a także ich wpływ życie społeczne oraz kulturalne
Współczesne spory światopoglądowe	<ul style="list-style-type: none"> – aborcja – eutanazja – kara śmierci – genetyka – inżynieria genetyczna – prawa mniejszości 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja, eutanazja – omawia istotę współczesnych sporów światopoglądowych na przykładzie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria genetyczna, GMO – omawia osiągnięcia inżynierii genetycznej – charakteryzuje problem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika – przedstawia założenia <i>Powszechnej deklaracji o genomie ludzkim i prawach człowieka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje własne stanowisko w sporze – przedstawia argumenty popierające lub krytykujące różne postawy wobec sporów 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej – ocenia etyczną stronę badań genetycznych – ocenia

	seksualnych	aborcji, eutanazji i kary śmierci	równouprawnienia mniejszości seksualnych	– omawia etyczną stronę badań genetycznych	światopoglądowych	uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce – ocenia problem równouprawnienia mniejszości seksualnych
Opinia publiczna	– kształtowanie się opinii publicznej – rola opinii publicznej – marketing społeczny – historia badań opinii publicznej – metody badań opinii publicznej – ośrodki badania opinii publicznej w Polsce – wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– wyjaśnia znaczenie terminu: opinia publiczna – wyjaśnia różnice między opinią publiczną a opinią społeczną	– wyjaśnia znaczenie terminów: sondaż, ankieta, wywiad, sonda – omawia rolę opinii publicznej – opisuje najczęściej stosowane metody badania opinii publicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: public relations, marketing polityczny, próba reprezentatywna – przedstawia proces kształtowania się opinii publicznej – opisuje public relations i marketing polityczny – przedstawia wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– przedstawia historię badań opinii publicznej – wymienia ośrodki badań opinii publicznej w Polsce – porównuje public relations z marketingiem politycznym	– ocenia wpływ opinii publicznej na życie społeczne i polityczne na przykładzie współczesnej Polski
Środki masowego przekazu	– media na świecie i w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: media – omawia funkcje	– wyjaśnia znaczenie terminu: globalna wioska	– wyjaśnia znaczenie terminu: tabloid – charakteryzuje	– przedstawia zadania Rady Etyki Mediów	– ocenia rolę i funkcje mediów w polskim życiu

	<ul style="list-style-type: none"> – funkcje mediów – niezależność i pluralizm mediów – etyka mediów i dziennikarzy 	<p>mediów</p> <ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu – określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów 	<p>kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą” – omawia etyczne zasady mediów i pracy dziennikarzy 		publicznym
Edukacja w XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój szkolnictwa – zadania szkoły współczesnej – edukacja wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego – kształcenie ustawiczne – edukacja a rynek pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zadania współczesnej szkoły w zakresie nauczania i wychowania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się przez całe życie – charakteryzuje rolę społeczną szkoły dawniej i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja nieformalna – charakteryzuje wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje rozwój szkolnictwa na przestrzeni dziejów – omawia programy unijne realizujące ideę uczenia się przez całe życie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego – ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo
PRAWO						
Prawo i systemy prawne	<ul style="list-style-type: none"> • normy prawa i ich charakter • norma prawna a przepis prawny • koncepcje budowy normy prawnej • źródła norm prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja • omawia cechy charakterystyczne normy prawnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: norma sankcjonowana, norma sankcjonująca, system prawa, prawo naturalne, precedens, zwyczaj, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: normy generalno-abstrakcyjne, normy konkretno-indywidualne • porównuje różne koncepcje budowy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli

	<ul style="list-style-type: none"> • system prawa stanowionego • prawo stanowione a naturalne • system prawa precedensowego • prawo zwyczajowe • prawo międzynarodowe • prawo krajowe i miejscowe • prawo publiczne i prywatne • prawo materialne i formalne • prawo cywilne • prawo karne • prawo administracyjne • hierarchiczność systemu prawnego • zasada spójności systemu prawnego • zasada zupełności systemu prawnego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej 	<p>prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne, prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje system prawa stanowionego • opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego • wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego • charakteryzuje prawo prywatne i publiczne • przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego oraz prawa karnego • charakteryzuje prawo 	<p>prawo karne materialne, prawo karne formalne</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych • wskazuje różnice między materialnymi a formalnymi źródłami prawa • przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa • opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym • porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym • charakteryzuje rodzaje prawa karnego 	<p>normy prawnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia charakter sankcji w normie prawnej • wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • tłumaczy, na czym polega administracyjnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • omawia rodzaje niezgodności w systemie prawnym i sposoby ich usuwania • wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym 	
--	--	--	--	--	--	--

			<p>administracyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasadę zupełności systemu prawnego • wyjaśnia, na czym polega hierarchiczność systemu prawnego 			
<p>Rzeczpospolita Polska jako państwo prawa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • źródła prawa w Polsce • konstytucja • ustawy • umowy międzynarodowe • ratyfikacja • prawo unijne • rozporządzenia • akty prawa wewnętrznego • akty prawa miejscowego • praworządność • państwo prawa • instytucje strzegące praworządności w Polsce • gwarancje państwa prawnego • niezawisłość sędziowska i niezależność sądów • sędziowie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks • omawia cechy charakterystyczne <i>Konstytucji RP</i> • określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce • wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów, immunitet sędziowski • charakteryzuje źródła prawa w Polsce • omawia znaczenie uchwał i rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych • przedstawia cechy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja, zalecenie • wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie • opisuje kategorie ratyfikowanych umów międzynarodowych • charakteryzuje rodzaje aktów prawnych stanowionych przez organy UE • omawia rodzaje aktów prawa miejscowego • przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym • przedstawia standardy państwa prawa obowiązujące w relacjach państwa z obywatelem • wyjaśnia, jakie czynniki mogą mieć wpływ na negatywne postrzeganie stanu prawa w państwie przez obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy III RP jest państwem prawa • ocenia, czy państwo polskie jest państwem praworządnym • ocenia, czy w Polsce są respektowane standardy państwa prawa w relacjach państwa z obywatelem • ocenia rolę ławników w polskim systemie sprawiedliwości

	<ul style="list-style-type: none"> • ławnicy • gałęzie prawa i kodeksy w Polsce • kodeks prawa cywilnego • kodeks prawa pracy • kodeksy prawa karnego • prawo administracyjne 		<p>charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i aktów prawa miejscowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady państwa prawa • wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i prawa obywatelskie • wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej • tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów i jak jest realizowana w praktyce • przedstawia rolę i zadania ławników • charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce 	<p>warunki wystąpienia praworządności formalnej i materialnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego • omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie zasady niezawisłości sędziowskiej • opisuje prawa i odpowiedzialność sędziów w Polsce • określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika • wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem 		
Prawo cywilne i rodzinne	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa cywilnego • osoba fizyczna a osoba prawna • zdolność prawna i 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: powód, pozwany, małżeństwo • opisuje 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie sądowe 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu małżeństwa we współczesnym społeczeństwie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy społeczne przyzwolenie na kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i

	<p>zdolność do czynności prawnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • odpowiedzialność cywilna • postępowanie cywilne • orzeczenia sądowe • środki odwoławcze • małżeństwo jako instytucja prawna • warunki zawarcia małżeństwa • skutki zawarcia małżeństwa • ustanie małżeństwa i separacja • władza rodzicielska • prawa i obowiązki dzieci 	<p>podstawowe zasady prawa cywilnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest instytucją prawną • omawia prawa i obowiązki rodziców • przedstawia prawa i obowiązki dzieci 	<p>czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód, separacja, konkubinat</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia podział prawa cywilnego • określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych • wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy charakterystyczne • podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne • wyjaśnia, w jakich sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub dochodzi do separacji • tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy prawa cywilnego • przedstawia różnice między osobą fizyczną a osobą prawną • omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych • opisuje zasady postępowania cywilnego • omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi • przedstawia cechy orzeczeń sądowych • wymienia cechy charakterystyczne środków odwoławczych w procesach cywilnych • omawia rodzaje małżeństw • wyjaśnia różnice między małżeństwem a konkubinatem 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów 	<p>zgodne z prawem</p>
Prawo karne	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe pojęcia prawa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: czyn 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: wina 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę oskarżycieli

	<p>karnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • odpowiedzialność karna • uczestnicy powstania karnego • organy procesowe postępowania karnego • strony procesowe • przedstawiciele procesowi • naczelné zasady postępowania karnego • rodzaje czynności procesowych • postępowanie przygotowawcze • postępowanie główne • postępowanie odwoławcze – apelacja • kasacja • przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego i prywatnego • oskarżyciel posiłkowy • prawa przysługujące ofierze 	<p>przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady odpowiedzialności karnej • wymienia kary i środki karne przewidziane w polskim prawie 	<p>zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy różnice między przestępstwem a wykroczeniem • wymienia rodzaje przestępstw • charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego • wymienia uczestników postępowania karnego • omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom 	<p>umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito, świadek koronny</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron procesowych w postępowaniu karnym • przedstawia rolę przedstawicieli procesowych w procesie karnym • wymienia rodzaje czynności procesowych • omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne • opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego 	<p>kontratyp, dewolutywność, suspensywność</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane • omawia przebieg postępowania głównego w procesie karnym • charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji i jej konsekwencje • wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i prywatnego • formułuje stanowisko w sporze o to, co jest ważniejsze w zapobieganiu przestępczości: surowość czy nieuchronność kary 	<p>posiłkowych w procesie karnym</p>
--	---	---	---	---	--	--------------------------------------

	<ul style="list-style-type: none"> • prawa oskarżonego • prawa świadka 					
Prawo administracyjne	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa administracyjnego • akt administracyjny i inne dokumenty • struktura administracji publicznej • podział aktów administracyjnych • kryteria ważności aktu administracyjnego • sądownictwo administracyjne w Polsce • typy postępowania administracyjnego • uczestnicy postępowania administracyjnego • przebieg postępowania administracyjnego • decyzje i postanowienia • odwołanie • zażalenie • skarga do 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny • przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych • wymienia kryteria ważności aktu administracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga • omawia normy postępowania administracyjnego • opisuje strukturę administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce • charakteryzuje rodzaje aktów administracyjnych • przedstawia przebieg postępowania administracyjnego • opisuje uwarunkowania uchylecia lub zmiany decyzji 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna • wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej • przedstawia strukturę i zadania NSA • omawia rodzaje postępowania administracyjnego • przedstawia rolę i zadania uczestników postępowania administracyjnego • wyjaśnia różnice między decyzją a postanowieniem • tłumaczy różnice między odwołaniem a zażaleniem • omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego • przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zadania poszczególnych izb NSA • wyjaśnia, jakie czynniki ograniczają możliwość skutecznego załatwienia spraw z zakresu prawa administracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych

	wojewódzkiego sądu administracyjnego <ul style="list-style-type: none"> • skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego 			NSA		
Obywatel wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc prawna • pozew w sprawie cywilnej • nieprocesowy tryb spraw cywilnych • formułowanie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • przygotowanie odwołania od decyzji administracyjnej • prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, konsument • wymienia podmioty uprawnione do świadczenia pomocy prawnej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej • omawia obowiązki podmiotów świadczących pomoc prawną • wymienia obligatoryjne elementy pozwu • wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnej • podaje prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady sporządzania pozwu w sprawie cywilnej • wymienia dodatkowe elementy pozwu • wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb spraw cywilnych • przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • omawia zasady sporządzania odwołania od decyzji administracyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia czynniki, które sprzyjają rozwojowi świadomości prawnej obywateli i ją ograniczają • omawia społeczne skutki niskiego poziomu wiedzy prawnej obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia świadomość społeczną obywateli
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcie stosunków międzynarodowych • podmioty stosunków międzynarodowych • specyficzne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: mocarstwo • określa podmioty stosunków międzynarodowych • wymienia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: stosunki międzynarodowe, ład (porządek) międzynarodowy, globalna Północ, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: podmiot prawa międzynarodowego, ład westfalski, porządek wiedeński, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia źródła międzynarodowego prawa publicznego • omawia rozwój stosunków międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia zaangażowanie krajów Północy w pomoc krajom Południa • ocenia

	<p>podmioty prawa międzynarodowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • międzynarodowe prawo publiczne • społeczność międzynarodowa • ład (porządek) międzynarodowy • typy ładu międzynarodowego • stosunki międzynarodowe w perspektywie historycznej • ład westfalski, wersalski, jałtański i postzimnowojenny • nowe osie podziału świata • bogata Północ i biedne Południe • przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • pomoc rozwojowa dla krajów Południa 	<p>mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w.</p>	<p>globalne Południe</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy charakterystyczne podmiotów prawa międzynarodowego • omawia zasady prawa międzynarodowego • charakteryzuje ład międzynarodowy • określa cechy współczesnego układu sił na świecie • wymienia i opisuje kryteria podziału na globalną Północ i globalne Południe • omawia przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • przedstawia formy pomocy rozwojowej dla krajów Południa 	<p>ład wersalski, ład jałtański (zimnowojenny), ład postzimnowojenny, dekolonizacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące podmiotami prawa międzynarodowego • charakteryzuje specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • opisuje cechy społeczności międzynarodowej • omawia rodzaje ładu międzynarodowego • przedstawia współczesne podziały świata • określa różnice między globalną Północą a globalnym Południem 	<p>w starożytności i średniowieczu</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy charakterystyczne ładu westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego, jałtańskiego, postzimnowojennego • charakteryzuje procesy wywierające największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy 	<p>współczesny układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego</p>
<p>Globalizacja współczesnego świata</p>	<ul style="list-style-type: none"> • istota globalizacji • etapy globalizacji • wymiary globalizacji (gospodarczy, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: globalizacja • omawia cechy charakterystyczne globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: internacjonalizacja, społeczeństwo wielokulturowe, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: regionalizacja polityczno-gospodarcza, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: tzw. efekt motyla • identyfikuje postacie: 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia proces globalizacji we współczesnym świecie • ocenia, który z

	<p>polityczny, komunikacyjny, ekologiczny, kulturowy)</p> <ul style="list-style-type: none"> • skutki globalizacji • najważniejsi aktorzy globalizacji • Światowa Organizacja Handlu • Bank Światowy • Międzynarodowy Fundusz Walutowy • korporacje międzynarodowe • organizacje pozarządowe i media • ruch alterglobalistyczny 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje pozytywne i negatywne skutki globalizacji 	<p>polityka zrównoważonego rozwoju, alterglobaliści</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje proces globalizacji w wymiarze gospodarczym, politycznym, komunikacyjnym, ekologicznym i kulturowym • wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i media • omawia cele i sposoby działania alterglobalistów 	<p>makdonaldyzacja, antyglobaliści</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i opisuje etapy globalizacji • przedstawia wymiary globalizacji • charakteryzuje rolę i znaczenie Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego we współczesnym świecie • omawia różnice między alterglobalistami i antyglobalistami • określa przyczyny nieskuteczności działań zmierzających do zahamowania procesu globalizacji 	<p>Anthony'ego Giddensa, Zygmunta Baumana, Josepha E. Stiglitz</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia aktorów globalizacji i określa ich znaczenie 	<p>wymiarów globalizacji ma obecnie największe znaczenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia i ocenia zjawiska związane z globalizacją • ocenia działalność Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego
<p>Współczesne konflikty międzynarodowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • definicja konfliktu międzynarodowego • przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • przyczyny konfliktów w XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy, wojna, terroryzm • wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: geopolityka, konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm • charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: geoeconomia • identyfikuje postaci: Alberta Einsteina, Lwa Tołstoja, Mahatmy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje strategie walki z terroryzmem • podaje przykłady międzynarodowych reakcji na terroryzm • wyjaśnia, jakie znaczenie we 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność rozwiązywania konfliktów we współczesnym świecie • ocenia, czy walka z

	<ul style="list-style-type: none"> • współczesne konflikty zbrojne • podział konfliktów • terroryzm – największe zagrożenie współczesności • metody działań terrorystów • terroryzm polityczny i inne motywacje terrorystów • strategię walki z terroryzmem i reakcje na terroryzm • pacyfizm • metody pokojowego rozstrzygania sporów 	<p>zagrożeniem współczesności</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • wymienia metody rozwiązywania sporów 	<p>przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia metody działań terrorystów i ich motywaty • tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu • przedstawia działalność pacyfistów i pozarządowych organizacji pacyfistycznych • charakteryzuje dyplomatyczne i sądowe metody pokojowego rozstrzygania sporów • wymienia czynniki, które decydują o tym, że większość konfliktów zbrojnych toczy się obecnie w rejonach świata zaliczanych do globalnego Południa 	<p>Gandhiego, Martina Luthera Kinga</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • omawia typologię współczesnych konfliktów • przedstawia rodzaje terroryzmu • charakteryzuje terroryzm polityczny • wymienia organizacje polityczne uznane za terrorystyczne • opisuje reakcje społeczności międzynarodowej na terroryzm • wymienia pozarządowe organizacje pacyfistyczne • wyjaśnia, dlaczego współczesne konflikty lokalne mają najczęściej charakter globalny • przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka 	<p>współczesnym świecie ma Pokojowa Nagroda Nobla</p>	<p>terroryzmem przynosi efekty</p>
--	--	--	--	---	---	------------------------------------

				podejmowane przez laureatów Pokojowej Nagrody Nobla		
Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> • Liga Narodów • <i>Karta atlantycka i Deklaracja Narodów Zjednoczonych</i> • konferencja w San Francisco • cele i zasady działania ONZ • organy ONZ – ich kompetencje i sposób działania • System Narodów Zjednoczonych • organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • rola ONZ po II wojnie światowej • rola ONZ po zakończeniu zimnej wojny • kontrowersje wokół reformy ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: Organizacja Narodów Zjednoczonych • zna datę podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 czerwca 1945 r.) • omawia cele i zasady działania ONZ • wymienia organy ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretariat, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna, organizacje wyspecjalizowane • zna datę konferencji w San Francisco (kwiecień–czerwiec 1945 r.) • identyfikuje postać Ban Ki-Moona • charakteryzuje kompetencje Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • omawia skład 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Liga Narodów, Rada Powiernicza • zna daty powstania Ligi Narodów (1919 r.), podpisania <i>Karty atlantyckiej</i> (1941 r.), podpisania <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> (1942 r.) • charakteryzuje cele i działalność Ligi Narodów • omawia znaczenie <i>Karty atlantyckiej</i> i <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> dla powstania ONZ • przedstawia okoliczności powstania ONZ • opisuje sposób działania Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powstania UNICEF (1946 r.), UNESCO (1945 r.), UNHCR (1950 r.), FAO (1945 r.), ILO (1946 r.), IAEA (1957 r.), WHO (1948 r.), UNIDO (1966 r.) • charakteryzuje udział Polski w pracach ONZ i organizacji wyspecjalizowanych • przedstawia okoliczności powstania Ligi Narodów • opisuje metody podejmowania decyzji w Zgromadzeniu Ogólnym, Radzie Bezpieczeństwa, Sekretariacie i Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości • wyjaśnia, czego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i jej wpływ na sytuację międzynarodową w dwudziestoleciu międzywojennym • ocenia rolę i działalność ONZ we współczesnym świecie

			<p>Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co składa się na System Narodów Zjednoczonych • wymienia organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • omawia rolę ONZ po II wojnie światowej i po zakończeniu zimnej wojny 	<p>Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia kompetencje i sposób działania Rady Gospodarczej i Społecznej • charakteryzuje zadania organizacji wyspecjalizowanych Narodów Zjednoczonych • opisuje kierunki działalności ONZ zapisane w <i>Milenijnych Celach Rozwoju</i> • omawia cele i przejawy reformy ONZ 	<p>dotyczą kontrowersje wokół reformy ONZ</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, jaki wpływ ma ONZ na codzienne życie obywateli różnych państw 	
<p>Międzynarodowy system bezpieczeństwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo międzynarodowe • operacje pokojowe ONZ • unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • Organizacja Paktu Północnoatlantyckie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) • zna datę zawarcia <i>Traktatu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: operacja pokojowa, izolacjonizm, przymierze, koalicja, partnerstwo strategiczne, sojusz • zna datę powstania OBWE (1995 r.) • przedstawia cele i 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: trwała neutralność, neutralność tymczasowa, hegemonizm, polityka neutralności, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • opisuje unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność działania światowych, europejskich i regionalnych systemów bezpieczeństwa i współpracy

	<p>go – struktura i działania</p> <ul style="list-style-type: none"> • relacje między państwami NATO a państwami niezłonkowskimi • współczesne zadania NATO • Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie • koncepcje bezpieczeństwa OBWE • wybrane regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie 	<p><i>północnoatlantyckie go</i> (1949 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cele i zadania NATO • omawia koncepcję bezpieczeństwa OBWE 	<p>zadania operacji pokojowych ONZ</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia warunki członkostwa w NATO • podaje przykłady i cele wybranych operacji NATO • charakteryzuje regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie 	<p>kooperatywne, wspólnota bezpieczeństwa</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna datę podpisania traktatu brukselskiego ustanawiającego Unię Zachodnioeuropejską (1948 r.) i lata obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.) • opisuje strategię interwencji pokojowych ONZ • przedstawia okoliczności powstania NATO • omawia proces poszerzania NATO • charakteryzuje strukturę NATO • przedstawia okoliczności powstania OBWE • określa zasięg oddziaływania OBWE i strukturę organizacji • wyjaśnia, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia argumenty odnoszące się krytycznie do operacji pokojowych prowadzonych obecnie na świecie • porównuje cele i metody działania NATO i OBWE 	
--	--	---	---	--	---	--

				<p>polega różnica między unilateralnymi a multilateralnymi strategiami zapewniania bezpieczeństwa</p>		
<p>Integracja europejska po II wojnie światowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • europejska jedność i różnorodność • idea zjednoczeniowa w historii Europy • łód wiedeński • Paneuropa • droga ku współczesnej integracji i pierwsze plany zjednoczenia • plan Marshalla • koncepcje integracji • początek procesu integracji – powstanie EWWiS • fiasko EWO i EWP • pogłębienie integracji – EWG i Euratom • traktat z Maastricht • rozszerzenie UE • inne inicjatywy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom), • zna daty powołania EWWiS (1951 r.), podpisania traktatów rzymskich (1957 r.) • wymienia przyczyny integracji europejskiej • omawia cele i zadania EWG i Euratomu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Zachodnioeuropejska (UZ), Rada Europy, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA) • zna daty powstania Rady Europy (1949 r.), obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.), pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego (1979 r.), układu z Schengen (1985 r.), traktatu z 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Paneuropa, dwubiegunowy układ sił, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), Europejska Wspólnota Obronna (EWO), Europejska Wspólnota Polityczna (EWP) • zna daty realizacji planu Marshalla (1948–1952 r.), powstania RWPG (1949 r.), planu Schumana (1950 r.), powstania EFTA (1960 r.), podpisania traktatu o fuzji (1965 r.), zawarcia traktatu amsterdamskiego (1997 r.), podpisania <i>Jednolitego aktu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty ogłoszenia planu Marshalla (1947 r.), powołania EWO (1952 r.) i EWP (1953 r.) • identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergiego, Aristide’a Brianda • omawia ideę zjednoczeniową Europy na przestrzeni dziejów od starożytności do XIX w. • przedstawia okoliczności pojawienia się idei zjednoczeniowych na początku XX w. • charakteryzuje ideę Paneuropy i próby jej realizacji • opisuje ideę 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie traktatów rzymskich dla integracji europejskiej • wydaje opinię na temat roli UE we współczesnej Europie • ocenia, jaki sposób przynależność do UE wpływa na rozwój państw członkowskich • ocenia wpływ członkostwa w UE na życie codzienne obywateli

	integracyjne		<p>Maastricht (1992 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Jeana Monneta, Roberta Schumana, Paul-Henriego Spaaka, Alcide De Gasperiego, Konrada Adenauera • wskazuje na mapie etapy rozszerzania wspólnot • wymienia etapy integracji europejskiej po II wojnie światowej • omawia cele i zadania EWWiS • wymienia ojców założycieli zjednoczonej Europy • opisuje etapy rozszerzania wspólnot • wyjaśnia cele unii gospodarczej, monetarnej i politycznej według traktatu z Maastricht • omawia strukturę UE opartą na trzech 	<p>europejskiego (1986 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie: George'a Marshalla, Charles'a de Gaulle'a • wyjaśnia, z czego wynika europejska jedność i różnorodność • przedstawia przyczyny i okoliczności integracji europejskiej po II wojnie światowej • tłumaczy, jaki wpływ na integrację europejską miał plan Marshalla • porównuje koncepcje integracji europejskiej po II wojnie światowej • opisuje, na czym polegał plan Schumana • wyjaśnia, dlaczego EWO i EWP poniosły fiasko • przedstawia rolę ojców założycieli w procesie integracji 	<p>integracji Europy autorstwa Aristide'a Brianda</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego idea zjednoczeniowe pojawiające się na początku XX w. nie zostały zrealizowane • omawia pierwsze plany zjednoczenia Europy po II wojnie światowej • przedstawia stosunek opinii publicznej do postanowień traktatu z Maastricht • charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty występowania różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między krajami członkowskimi UE 	
--	--------------	--	--	---	---	--

			<p>filarach</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cele i zadania Rady Europy • charakteryzuje cele i zadania KBWE 	<p>europejskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polegała idea <i>Europy ojczyzn</i> • charakteryzuje etapy gospodarczej i politycznej integracji Europy • omawia rolę traktatu z Maastricht dla integracji europejskiej • przedstawia relacje między Radą Europy a UE 		
<p>Jak funkcjonuje Unia Europejska?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • traktaty europejskie • zasady ustrojowe UE • Parlament Europejski • Rada Europejska • Rada UE • Komisja Europejska • Trybunał Sprawiedliwości UE • Trybunał Obrachunkowy UE • Europejski Bank Centralny • organy doradcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Parlament Europejski, Rada Europejska, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE • określa zasady ustrojowe UE • wymienia instytucje Unii Europejskiej • podaje nazwy organów doradczych UE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: zasada subsydiarności (pomocniczości), Rada UE, Trybunał Obrachunkowy UE, Europejski Bank Centralny, Unia Gospodarcza i Walutowa, polityka regionalna (spójności) • opisuje zasady ustrojowe UE • przedstawia kompetencje Parlamentu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: traktat amsterdamski, traktat nicejski, traktat lizboński, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności • zna daty podpisania traktatu 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia charakter i znaczenie traktatów rewizyjnych • opisuje wpływ traktatów rewizyjnych na suwerenność państw członkowskich • przedstawia relacje między Komisją Europejską a innymi instytucjami UE • charakteryzuje sposób 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia praktyczne stosowanie zasady subsydiarności i solidarności w polityce UE • ocenia, czy system organów UE jest zorganizowany na zasadzie trójpodziału władzy

	<p>UE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unia Gospodarcza i Walutowa • polityka regionalna (spójności) • proces legislacyjny w UE • budżet roczny UE 		<p>Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE, Trybunału Obrachunkowego UE oraz Europejskiego Banku Centralnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie wprowadzenia wspólnej waluty • wyjaśnia, na czym polega polityka regionalna UE • przedstawia strukturę dochodów i wydatków budżetowych UE 	<p>amsterdamskiego (1997 r.), traktatu nicejskiego (2001 r.), traktatu lizbońskiego (2007 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze postanowienia traktatów rewizyjnych • przedstawia skład i funkcjonowanie Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE • określa zadania wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa • przedstawia skład Europejskiego Banku Centralnego • omawia skład i zadania organów doradczych UE 	<p>podejmowania decyzji w Radzie UE</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jaką rolę w procesie legislacyjnym odgrywają Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada UE 	
--	--	--	---	---	---	--

				<ul style="list-style-type: none"> • opisuje etapy powołania Unii Gospodarczej i Walutowej • przedstawia mechanizmy finansowania polityki regionalnej • charakteryzuje proces legislacyjny w UE • opisuje procedurę budżetową UE 		
<p>Europa wśród światowych mocarstw</p>	<ul style="list-style-type: none"> • cechy Unii Europejskiej • fiasko <i>Konstytucji dla Europy</i> • społeczeństwo europejskie • koncepcja europeizacji horyzontalnej • Europa a świat w XX w. • Unia Europejska w epoce globalnych przemian 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę Europy we współczesnym świecie • określa znaczenie Stanów Zjednoczonych w polityce międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: federacja, konfederacja • omawia cechy UE jako federacji i konfederacji • opisuje relacje między UE a Stanami Zjednoczonymi • charakteryzuje stosunki UE z innymi potęgami współczesnego świata • podaje przykłady korzyści płynących z funkcjonowania europejskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co upodabnia UE do państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego • wyjaśnia, dlaczego nie udało się wprowadzić w życie <i>Konstytucji dla Europy</i> • wskazuje zjawiska, które mają wpływ na proces kształtowania się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • omawia przyczyny słabości idei europejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie Jacques'a Derridy, Jürgena Habermasa • wyjaśnia, na czym polegają rządy wielopoziomowe UE i jaki mają wpływ na państwa członkowskie • charakteryzuje ideę sieciowej Europy • przedstawia założenia koncepcji europeizacji horyzontalnej • omawia cechy europejskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ koncepcji europeizacji horyzontalnej na kształtowanie się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • ocenia rolę Europy we współczesnym świecie • ocenia znaczenie USA w polityce międzynarodowej • poddaje ocenie stosunki między UE a USA

			obywatelskiego dla UE i jej obywateli	społeczeństwa obywatelskiego <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady współpracy i rywalizacji UE z innymi silnymi gospodarczo podmiotami na świecie • porównuje politykę zagraniczną USA i UE 	obywatelskiego według koncepcji europeizacji horyzontalnej	
Polska polityka zagraniczna	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcie polityki zagranicznej • polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna • racja stanu • cechy polityki zagranicznej • metody i środki realizacji polityki zagranicznej • dyplomacja • zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • cele i działania polityki zagranicznej III RP 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: polityka zagraniczna, racja stanu, ambasada • określa metody i środki realizacji polityki zagranicznej • omawia cele i działania polityki zagranicznej III RP 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Wyszehradzki, Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA), konsulaty generalny, konsulaty honorowy, misja, stałe przedstawicielstwo • zna daty powstania Trójkąta Wyszehradzkiego (1991 r.), powołania CEFTA (1992 r.) • charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Inicjatywa Środkowoeuropejska, Instytut Polski, partnerstwo wschodnie • zna daty powołania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.), Rady Państw Morza Bałtyckiego (1992 r.), Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (1992 r.), podpisania traktatów o dobrym sąsiedztwie i 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice między realistami i neoliberalami w podejściu do kształtowania polityki zagranicznej • charakteryzuje proces budowania nowych powiązań regionalnych • omawia wpływ europeizacji polskiej polityki zagranicznej na współpracę regionalną • wyjaśnia znaczenie relacji dwustronnych w polskiej polityce zagranicznej • charakteryzuje ewolucję polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia relacje Polski z sąsiadami • ocenia geopolityczne położenie Polski oraz jego pozytywne i negatywne aspekty

	<ul style="list-style-type: none"> • budowanie nowych relacji ze Wschodem i Zachodem • najważniejsze struktury regionalne z udziałem Polski • starania o włączenie do struktur euroatlantyckich • europeizacja polityki zagranicznej • relacje Polski z sąsiadami • relacje dwustronne RP z Francją, USA i Chinami 		<p>zagranicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy najważniejszych struktur regionalnych, w których uczestniczy Polska • wymienia rodzaje polskich placówek dyplomatycznych • omawia proces włączania się Polski do NATO i UE • przedstawia polskie oczekiwania wobec UE • wyjaśnia, na czym polega europeizacja polskiej polityki zagranicznej • omawia relacje Polski z sąsiadami 	<p>przyjaźni z RFN i Czechosłowacją (1991 r.) oraz z Ukrainą i Federacją Rosyjską (1992 r.), nawiązania stosunków polsko-białoruskich (1992 r.), podpisania traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z Litwą (1994 r.), zawieszenia relacji z Białorusią (1999 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia relacje między polityką zagraniczną i wewnętrzną • charakteryzuje cele polityki zagranicznej • omawia rolę dyplomacji w kształtowaniu polityki zagranicznej • opisuje proces budowania nowych relacji Polski z państwami Europy Zachodniej 	<p>polityki zagranicznej po 1989 r.</p>	
--	--	--	--	---	---	--

				<ul style="list-style-type: none"> • omawia cele organizacji regionalnych, w których uczestniczy Polska • wyjaśnia rolę, jaką w polityce zagranicznej UE odgrywa partnerstwo wschodnie • opisuje relacje Polski z Francją, USA i Chinami 		
Polska w Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • droga Polski do UE • ratyfikacja traktatu akcesyjnego • następstwa akcesji • europejski rynek wewnętrzny • zasady przekraczania granic przez polskich obywateli • obywatelstwo unijne • Urząd Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • wnoszenie skarg do rzecznika • fundusze 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Europass</i> • zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.) • omawia skutki akcesji Polski do UE • wyjaśnia, jakie znaczenie ma <i>Europass</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie • zna daty podpisania traktatu akcesyjnego w Atenach (kwiecień 2003 r.), referendum akcesyjnego (czerwiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Krzysztofa Skubiszewskiego, Danuty Hübner, Aleksandra Kwaśniewskiego • charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: kryteria kopenhaskie • zna daty podpisania układu o stowarzyszeniu (1991 r.), opracowania kryteriów kopenhaskich (1993 r.), rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych (1997 r.), ratyfikacji traktatu akcesyjnego (lipiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Jana Kułakowskiego, Jana 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powołania Komitetu Integracji Europejskiej (1996 r.), przyjęcia <i>Narodowej strategii integracji</i> (1997 r.) • przedstawia etapy procesu negocjacyjnego w akcesji Polski do UE • wskazuje utrudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia z wielu perspektyw skutki integracji Polski z UE • ocenia korzyści płynące z członkostwa w UE dla przeciętnego obywatela

	<p>europejskie</p> <ul style="list-style-type: none"> • środki dla małych i średnich przedsiębiorstw • wspieranie rolnictwa • wspomaganie organizacji pozarządowych • programy dla młodzieży • rozwój administracji publicznej • rozwój badań naukowych • nauka za granicą • praca w UE • <i>Europass</i> 		<p>reguły funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zasady poruszania się obywateli polskich po obszarze UE • wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa europejskiego • omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika • omawia perspektywy nauki i pracy za granicą 	<p>Truszczyńskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia okoliczności ratyfikacji traktatu akcesyjnego • charakteryzuje proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej • wymienia fundusze europejskie, z których korzysta Polska • omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa • omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE • charakteryzuje programy UE skierowane do młodzieży 	<p>administracji publicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia pozytywne i negatywne aspekty korzystania z funduszy unijnych przez polskich obywateli oraz instytucje unijne 	
PRAWA CZŁOWIEKA						
Czym są prawa człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> • prawa człowieka • idea i geneza praw 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: prawa 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty uchwalenia 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia ideę praw człowieka od 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego uniwersalizm praw 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan przestrzegania praw

	<p>człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • generacje praw człowieka • uniwersalizm praw człowieka • stan praw człowieka na świecie • przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 	<p>człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich • przedstawia funkcje praw człowieka 	<p><i>Deklaracji praw człowieka i obywatela (1789 r.), Powszechnej deklaracji praw człowieka (1948 r.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje oświeceniową genezę praw człowieka • omawia cechy trzech generacji praw człowieka • wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm praw człowieka • opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 	<p>starożytności do XVIII w.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany w podejściu do praw człowieka w XIX i na początku XX w. • wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji • określa prawa zaliczane do czwartej generacji praw człowieka • opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa człowieka • omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie 	<p>człowieka jest kwestionowany</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i totalitarnych oraz państwach demokratycznych 	<p>człowieka na świecie</p>
<p>Światowy i europejski system ochrony praw człowieka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • międzynarodowy system ochrony praw człowieka • <i>Pakty praw człowieka</i> • ochrona praw człowieka – organy pomocnicze ONZ • Urząd Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy wchodzące w skład międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • określa, w jaki sposób jest zbudowany system ochrony praw człowieka w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka (1948 r.), Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (1950 r.), Paktów praw</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powstania Komisji Praw Człowieka ONZ (1946 r.), Rady Praw Człowieka ONZ (2006 r.), Międzynarodowego Trybunału Karnego (1998 r.), Europejskiego Trybunału Praw 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka i Paktów praw człowieka</i> w budowaniu międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • omawia znaczenie <i>Konwencji o</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność działania uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony praw człowieka

	<ul style="list-style-type: none"> • Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze • system ochrony praw człowieka w Europie • Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu • postępowanie przed ETPC • Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • system ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej • <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> • OBWE a prawa człowieka • działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 		<p><i>człowieka</i> (1966 r.), podpisania <i>Karty praw podstawowych Unii Europejskiej</i> (2000 r.), powstania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1995 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze akty uchwalone przez ONZ wprowadzające standardy praw człowieka • charakteryzuje skład, cele i działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka • omawia procedurę postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka • charakteryzuje system ochrony praw człowieka w UE • omawia funkcje 	<p>Człowieka (1959 r.), utworzenia Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (1999 r.), podpisania <i>Europejskiej karty społecznej</i> (1961 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje skład i działalność Komitetu Praw Człowieka • przedstawia skład, zadania i działalność Rady Praw Człowieka • omawia działalność Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • wymienia formalne warunki przyjęcia skargi indywidualnej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka • omawia wpływ OBWE na przestrzeganie praw 	<p><i>ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla budowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> w systemie ochrony praw człowieka UE • porównuje uniwersalny i europejski system ochrony praw człowieka 	
--	---	--	---	---	--	--

			<p>organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 	<p>człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> na wybranym przykładzie charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 		
<p>Ochrona praw człowieka w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> wolności oraz prawa człowieka i obywatela w <i>Konstytucji RP</i> warunki ograniczenia praw i wolności środki ochrony praw człowieka w Polsce skarga konstytucyjna Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich Urząd Rzecznika Praw Dziecka prawa socjalne prawa człowieka w Polsce – opinia międzynarodowa przestrzeganie praw mniejszości narodowych, 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wolności oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> charakteryzuje cele i zadania pomocy społecznej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu: skarga konstytucyjna określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w <i>Konstytucji RP</i> wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w <i>Konstytucji RP</i> omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka przedstawia realizację praw socjalnych w Polsce opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia wybrane programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III RP wymienia zjawiska, które negatywnie wpływają na stopień przestrzegania praw człowieka w Polsce wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje oceny stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu pomocy społecznej obywatelom wydaje opinię na temat respektowania praw człowieka w Polsce ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych

	etnicznych i religijnych					
--	--------------------------	--	--	--	--	--